

M I K A E L

N I E M I

S I L K K I I N

K Ä Ä R I T T Y

K I V I

Suomentanut Jonna Joskitt-Pöyry

LIKE

Taiteen edistämiskeskus on tukenut kääntäjän suomennostyötä.

Pohjoismaiden ministerineuvosto on tukenut käännöksen julkaisemista.

Lainaus sivulla 232 kappaleesta SOS, sävellys ja sanoitus
Benny Andersson, Björn Ulvaeus ja Stig Anderson.

Ruotsinkielinen alkuteos: *Sten i siden*

Copyright © Mikael Niemi 2023
Published by agreement with Hedlund Agency

Suomenkielinen laitos © Like Kustannus / Kustannusosakeyhtiö Otava 2025

Helsinki

ISBN 978-951-1-48429-5

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2025

Prologi

2017

1

TAGE AIRIJOKI PÄÄTTI jättää moottorin tyhjäkäynnille ja kiivetä ulos kaivinkoneen ohjaamosta. Aapa oli jäässä, pakkaset olivat alkaneet aikaisin tänä syksynä. Jo lokakuun lopulla korkeapaine oli tuonut hyytävän pohjoisviiman ja kahdenkymmenen asteen pakkasen, jota oli kestänyt lähes viikon. Lunta oli kuitenkin satanut niin vähän, ettei siitä vielä ollut eristeeksi, joten routa ylsi kymmenien senttimetrien syvyyteen. Lis-Marie Mukka seisoi kairavaunun vieressä ja hapuili radiopuhelintaan heijastinliivinsä päältä.

”Onkos prupleemiä?”

Tage heilautti kättään rauhoittavasti. Turvallisuusmääräykset olivat tiukat: Suolla ei saanut työskennellä yksin. Ohjaamon ovi oli aina pidettävä auki, oli sitten kuinka kylmä tahansa. Eikä turvavyötä saanut pitää kiinni. Työkoneita kun oli joskus vajonnut jäihin ja uponnut kuljettajineen päivineen pohjattomiin rämeisiin, Tage muisti isän kertoneen sellaisesta tapauksesta. Kuorma-auto oli rysähtänyt jään läpi Vasikka-vuomalla. Kuski oli ollut hänen ikäisensä perheenisä, eikä mitään mahdollisuutta selvitä. Ruumis jouduttiin sukeltamaan pintaan sohjosta.

Täällä sata kilometriä napapiirin pohjoispuolella aurinko paistoi marraskuussa matalalta, jopa näin keskipäivällä. He olivat juuri nauttineet lounaan, kaataneet termoksesta kuumaa vettä pikanuudelikipoihinsa. Ei ole metsätyöläisen ruokaa tuommoinen, olisi Tagen isoäiti tuhahtanut. Vaan Tagehan istui enimmäkseen peffallaan ja räpläsi vipuja ja vipstaakeja toisin kuin esi-isänsä, nuo kirveitä, pokasahoja ja rautateräläpioita käytelleet jäntevät urhot, jotka pelkin käsivoimin kaatoivat puita ja raivasivat teitä erämaihin.

Kauhassa näkyi jokin esine. Tage arveli vaaleaa, sitkasta möykkyä ensin kuusen juureksi, kunnes tuli ajatelleeksi, että eihän tällä suolla kasvanut ainuttakaan puuta. Kenties maisema oli muuttunut historian saatossa. Hän muisteli taannoista metsälammen kuivatusta Jokimukan seudulla. Muutama vanha saamelainen oli vastustanut kuivatusta, koska heidän mielestään lampi oli *sáiva*. Kansanuskon mukaan sellaisina pidetyt vedet olivat pyhiä ja yhteydessä tuonpuoleiseen. Mutta metsä oli päätetty ojittaa ja laskuoja kaivettiin kuin kaivettiinkin, ja parin päivän kuluttua he palasivat katsomaan. Entisen lammen pohjalla törrötti massiivisia kantoja. Ne olivat pikimustia ja kiiltäviä, ja Tage uumoili ensin, että joku on vain raahannut ne sinne. Lääninhalituksen edustaja hälytettiin paikalle, ja tutkijat ottivat porausnäytteitä kannoista, joiden puuaines osoittautui hämmästyttävän hyvin säilyneeksi. Sen otaksuttiin johtuvan hapettomista oloista. Noin viikon kuluttua selvisivät laboratoriotulokset. Kannot olivat yli tuhat vuotta vanhoja. Kauan sitten, lämpimämmällä aikakaudella, siinä paikassa oli kasvanut puita.

Niinpä Tage Airijoki laski nyt kauhan maahan ja kiipesi uteliaana ulos ohjaamosta. Useimmat kaivinkoneenkuljettajat olisivat vain jatkaneet kaivamista, varsinkin nuoret. Vasta kun ikää hieman karttui, ihminen tuppasi kiinnostumaan historiastaan, omaa elinaikaansa edeltäneistä tapahtumista. Mitä vanhemmaksi Tage tuli, sitä selvemmin hän mielsi itsensä yhdeksi lenkiksi kauas taaksepäin polveilevassa ketjussa. Näkymättömät esi-isät seisoivat pitkässä jonossa hänen takanaan, ja vielä syntymättömät sukupolvet vasta odottivat vuoroaan matkata horisonttiin. Ja kaikista noista lukemattomista tyypeistä juuri hän oli elossa juuri nyt. Vain hän pystyi kurkistamaan tuon kaivinkoneen kauhaan.

Liki hartaasti hän lähestyi huuruavaa möhkälettä. Hän kurkotti sitä kohti, mutta jäi empimään. Esine ei näyttänyt oksalta eikä juurelta, sen muoto oli aivan vääränlainen. Värikin liian vaalea, hieman kellertävä. Hän tarttui möykkyyn varovasti ja nykäisi. Se nousi jonkin verran, mutta sen toinen pää pysyi yhä kiinni mutavellissä. Esine muistutti

luunkappaletta. Joka saattoi olla peräisin vaikka salakaadetusta ja rimpeen kätketystä hirvestä. Pitäisikö kauha tyhjentää ja tutkia? Vähän reippaammalla kiskaisulla kappale alkoi lotisten irrota mönjästä.

”Mitä sinä teet?” Lis-Marie tivasi radiossa.

Tage katsoi kairavaunulle ja näki Lis-Marien heiluttavan kättään. Kollega oli huomannut koneen pysähtyneen ja halusi kuulla, että kaikki oli hyvin.

”Taitaa olla paras että lampsit tänne”, Tage sanoi.

”Mikä hätänä?”

”Tule nyt vain. Ja äkkiä.”

Sillä aikaa kun kollega talsi lumi naristen paikalle, Tage kävi etsimässä työkalulokerosta lapion. Hän tökkäsi sen kauhaan, poisteli masasta savea ja osittain maatuneita kasveja. Lis-Marie askelsi reippaasti, huurupilvet vain pöllähtelivät. Kone ei saanut seistä yhtään pidempään kuin oli pakko. Tage osoitti kauhaa.

”Näyttää luulta”, Lis-Marie sanoi. ”Suostako se nousi?”

”Sieltä.”

”Se on eläimen. Jatka hommia.”

Tage Airijoki katseli nuorta kollegaansa. Tuossa iässä hänkin olisi varmaan tyytynyt siihen. Jatkanut hommia. Paskan hailee. Hän sorkki jäänteitä lapion kärjellä.

”Katsopa tarkemmin.”

”Mitä muka?”

”Tuota tummaa. Minusta se on kangasta.”

Lis-Marie ei oikein uskonut.

”Se on pressunpala”, hän sanoi. ”Salametsästäjillä on tapana kääriä teurasjätteet pressuun, ettei niitä löydetä.”

”Kokeile. Ei ole muovia tämä.”

”Eikö?”

”Minä luulen, että se on peräisin vaatteesta.”

Hetken aikaa he seisoivat mykkinä siinä kylmyydessä. Maahan tip-punut vesi oli alkanut jäätyä. Lis-Marie asteli silmäkkeen reunalle ja tuijotti mustaan veteen. Mitä lie siellä mahtoi piillä.

”Jaaha”, hän sanoi.

Tage otti kännykkänsä vyökotelosta. Hän näppäili numeron, ja hetken kuluttua hätäkeskuspäivystäjä kysyi häneltä, mitä on tapahtunut.

”Poliisi, kiitos”, Tage sanoi napakasti. ”Yhdistä poliisille.”

Melkein kolme tuntia kului ennen kuin partioauto saapui. Lis-Marie oli ajanut firman mönkijällä yleiselle tielle poliiseja vastaan. He olivat kaksi virkapukuista naista, toisella oli hiukset paksulla, vaalealla letillä, toinen oli tumma ja ruskeasilmäinen. Lis-Marie osoitti kuusien katveeseen. Oli ehtinyt tulla hämärä, mutta lumeen painuneet ajojäljet näkyivät valonheitinten loisteessa.

”Seuratkaa metsätietä, kunnes se kääntyy alamäkeen. Siitä kun lähette oikealle, tulette suolle. Koko kaivaus on nyt pysähdyksissä, joten kiitos, jos hoidatte homman sutjakasti.”

”Tulimme niin nopeasti kuin pääsimme”, lettipää tokaisi.

Lis-Marie näytti mönkijästä turbovaihteen ja jarrut. Hän muisteli, että hänen lapsuudessaan Pajalassa oli vielä ollut oma poliisi. Tätä nykyä kunnan poliisiasema oli avoinna ainoastaan torstaisin yhdeksästä kahteentoista ja silloinkin vain passien noutoa varten.

”Voitte lainata minun kypärääni”, hän sanoi. ”Huikkaan Airijoelle radiopuhelimella, että olette tulossa.”

Ruskeasilmäinen asettui satulaan, hän näytti ajaneen mönkijällä ennenkin. Hän napsautti kypäränsä kiinni, minkä jälkeen lettipää istuutui hänen taakseen ja tarttui häntä vyötäisiltä. Moottori ärjähti käyntiin, ja he lähtivät töyssähtelemään mättäikön yli. Lis-Marie katseli, kuinka valokeilat hävisivät tihenevään pimeyteen. Hän ajatteli, että tässä rikottiin nyt ainakin kolmea yrityksen turvaohjetta. Mönkijällä ei olisi saanut ajaa kaksin, ja kaikkien työmaalla vierailevien kuului käyttää kypärää ja huomioliiviä. Hän tarttui radiopuhelimeen ja ilmoitti Tagelle. Sitten hän istahti lämpimään autoonsa ja soitti vielä kerran työnjohdolle Kaunisvaaraan.

Suolla Tage Airijoki oli väsännyt tulen metsästä kiskomaansa tervaskantoon. Se lämmitti mukavasti, ja hän oli aprikoinut myös, että sen savu opastaisi poliisit perille, mutta nyt oli jo kyllä aivan liian pimeää. Parempi käynnistää kaivuri ja sytyttää sen valonheittimet.

Ennen pitkää hän kuuli moottorin äänen ja näki pienten näreiden seassa mönkijän häilyvät etuvalot. Hän nousi seisomaan, sytytti kännykkänsä taskulampun ja heilutti kapulaa ilmassa kuin rockkonsertissa, minkä lisäksi myös hänen heijastinliivinsä loisti. Ajoneuvo hidasti ja pysähtyi, ja kaksi hahmoa lähestyi häntä pimeästä.

”Sinäkö ilmoitit?” tiedusteli naisen ääni.

”Meillä vähän kesti”, selitteli toinen. ”Tämän alueen partioauto oli huollossa, tulimme Luulajasta asti.”

Tage nyökkäsi. Hän viittasi kohti maassa lojuvaa pitkulaista luuta, josta repsotti jäätyneitä, kankaan näköisiä riekaleita.

”Kun teitä ei kuulunut, ajattelin tyhjentää kauhan, ettei koko roska jäädy yhdeksi kimpaleeksi. Siinä hommassa löysin tuon.”

Vaalea poliisi valaisi kohmeista liejukasaa taskulampulla. Tage osoitti kuunsirpin muotoista kappaletta, jonka reunassa näkyi rivi valkoisia ulokkeita. Poliisi kumartui lähemmäksi ja totesi ulokkeet hampaiksi.

”Voi hitto”, hän huudahti.

Vilkaisu työpariin. Illasta tulisi pitkä.

”Se on ihmisen”, hän sanoi pitäen äänensä niin vakaana kuin pystyi.

”Alue täytyy kai eristää.”

”Niin täytyy.”

Blondi kääntyi kaivurikuskiin päin.

”Sanoitko, että löysit nämä kaivurin kauhasta?”

Ruskeasilmäinen alkoi napsia kuvia kännykällään. Tage osoitti suon uumeniin. Mustan veden pinnalla kimalsi jo riite.

”Kaveri varmaan lillui tuolla.”

”Suonsilmässä.”

”Minä taisin vahingossa hajottaa ruumiin. Loppuosa on kai vielä pohjassa. Jatkanko kaivamista?”

”Älä vielä, odotetaan.”

Tage kävi etsimässä ohjaamosta kaksi pahvimukia ja murukahvipurnukan. Jos tytöt olivat ajelleet Luulajasta asti, oli varma että kahvihammasta kolotti. Samalla hän vilkuili maassa lojuvia jäänteitä. Piruparka. Kukahan se mahtoi olla?

2

AAMUPÄIVÄN AIKANA SIW tunsu, että kohtaus lähestyi. Hän veti oven kiinni ja jähmettyi odottamaan kohtausta työpöytänsä viereen ikkunattomassa huoneessaan Lääninhallituksen virastossa. Näihin paikkoihin hänen kaltaisensa aina sijoitettiin – keski-ikään ehtineet ja diagnoositaakkaa kantavat palkkatuella työllistetyt, samoin kuin syrjäytymisvaara-alueilta tulevat kesätyöntekijät, työharjoitteluun hyväksytyt uupumustoipilaat, konferensseissa kähmineet pikkupomot. Kun loisteputket sammuiivat, täällä oli pimeää kuin haudassa. Nämä huoneet sijaitsivat rakennuskompleksin ytimessä. Eivät huipulla johtoortaan ja vip-tilojen kanssa, mutta eivät myöskään kellarissa, kallioperän syleilyssä. Tämä oli yksi kymmenistä tuhansista tämän kaupungin huoneista, jotka oli kapseloitu mahdollisimman keskelle, jonnekin puoleenväliin, liimattu palkkien ja kannattimien hämähäkinverkkoon ja verhottu kipsilevyillä, niitä huoneita, jotka kurisivat nälästä, kaupungin kyltymättömästä kansoittumisen ja lihalla täyttymisen halusta.

Siw asettui istumaan ja kirjautui digitaaliseen arkistoon. Hän imuroi Thorbjörnin ja Ursulan pyytämiä lukuja, suunnittelupohjia, tarjouksia ja pöytäkirjattuja päätöksiä, ykkösiä ja nolliä lähetettäväksi napin painalluksella talon muille näyttöpäätteille. Hän tiesi hyvin, millä ehdoilla hän työllistettynä työtään teki. Joku muu oli istunut tällä työpisteellä ennen häntä, ja ennen pitkää hänkin joutuisi väistymään. Työtuoliksi oli valittu sellainen malli, joka sopi kaikille vartalo-tyypeille. Vain yhden ainoan henkilökohtaisen tavaran hän oli rojennut tälle pöydälle tuoda, käsin puhalletun lasipurnukan. Hän avasi

purkin kannen ja poimi sieltä yhden kermanvärisellä silkillä päällystetyn posliininapin. Siw muisteli naista, joka oli ne sinne pannut ja josta olivat jäljellä enää vain nämä silmien lailla tuijottavat napit.

Hänen olonsa muuttui yhä levottomammaksi, *ennustaa*, se tapahtui kuin itsestään. Hän oli aistivinaan laakean suon. Koneet kaivoivat häntä, niiden metalli työntyi yhä syvemmälle häneen.

Saiva?

Ei saa ruveta huutamaan, hän ajatteli. Ei riehua, ei tapella.

Istuta hänet tuolille, Siw kuuli Jon Heikan rauhallisen äänen. *Mitä hän yrittää sanoa?*

Hän taitaa olla vihainen. Tai peloissaan.

No, anna hänen kertoa.

Pöydänkanteen ilmestyivät vieraat kasvot. Siw kallisti päätään eteenpäin, kunnes kaksi nenänpäätä kohtasi.

Eihän isälle vain ole sattunut mitään? Onko isällä kaikki hyvin?

Siw tunsi veden peilin, hän kumarsi vielä syvempään, kunnes he sulivat yhteen. Kasvot liukenivat toisiinsa ja ajahtivat virran mukana pois.

Liittykö se jokeen?

Jokeen...

Kuka siellä huutaa? Kuka kuolee?

Ja sitten aalto tuli. Se vyöryi hänen ylitseen läikehtivine öljyineen, sateenkaarenkirkkaine nesteineen, jotka kohosivat maan alta pilari-maisesti karkeatekoista putkea pitkin. Se oli puu, jyhkeärunkoinen, hän tähyisi ylös oksiston levitettyyn sateenvarjoon, värisevän kruunun tuhansiin kapillaareihin. Korkealla Kaunisvaaran kansantalon yllä aukeni revontulien kirjoma talvinen yötaivas, ja siellä hän leijui huurteisen tähtipölyn seassa ja syleili poikaa, jolla oli pehmeät niskakiharat. Kaukana heidän allaan lepäsi hyistä valtamerta muistuttava luminen metsä, siellä olivat rukoushuone ja hikiset, mustiin pukeutuneet veljet, jotka pitivät häntä otteessaan ja yrittivät puhdistaa hänet Jeesuksen Kristuksen nimessä ja kalliilla verellä, ja hautuumaalla oli havujen päälle laskettu avoin ruumisarkku ja virttä veisattiin niin mahdollottoman hitaasti...

Ja sitten alkoi bassonjytke, kuin universumin raskaat sydämenlyönit. Hän makasi viltillä, joka haisi aasilta ja sandaaleilta, nuoruuteensa palanneena, jossain päin Keralan osavaltiota. Hän oli napannut pikkurillinkynttään pienemmän paperilapun, jossa oli mansikan kuva, ja äkkiä hän tunsu Intian yön hyökyvän ylitseen lamauttavalla voimalla. Eukko, jolla oli betelinpunaiset hampaat, ojensi savikippoja vieressään istuvalle nuorelle miehelle, jonka vaalea, metrin pituinen rastapehko luikerteli paljaiden lapojen yli, ja mies otti kipun vastaan. Savu tuprahteli kaikista chillumeista, sekoittui samovaarien hiilisavuun ja ajelehti strobosalamoiden lintumaisina tanssivien varjojen sekaan.

Nyt Siw kuuli huudon korvissaan. Jumalattaren ääni tuntui sisäkorvan pikkuruudessa jalustimessa asti. Äkkiä hän alkoi vajota, imeytyi takaperin puunrungon kautta maankamaran syviin vesisuoniin ja jääkautiseen kallioperään. Äänet puuroutuivat ja vaimenivat, hän oli ypyöksin moreenissa, joka sulki sisäänsä hänen kiemurtelevan vartalonsa. Sitten paine kasvoi, ponnistus ja kipu, ulos pullahtamisen tunne. Minä pääsen läpi, Siw ajatteli tokkurassa, sen pitää vain antaa valua hetki ja sekoittua. Hän oli perillä järven alemmassa, salaisessa pohjassa, ja kalvo suli kuin voinokare, kun hän luiskahti sen läpi. Vihdoinkin hän aisti, miten maailma avautui. Saiva ja sen punaisena kumiseva ukkonen.

Vasta lähempänä lounasaikaa helpotti. Vaivalloisesti Siw oikaisi sormensa ja painoi kämmenet pöytää vasten. Kylmä muovi, kuollut ja kiiltävä. Hän tunsu sen täydellisen sileyden, se oli täysin naarmuton, kliinisen puhdas ja kuiva.

Voipuneena Siw lähti hoipertelemaan kohti henkilöstö-wc:tä. Hän toivoi, ettei kukaan tulisi vastaan, mutta naulakoiden luona hän törmäsi Aliceen. Hän väläytti kireän hymyn viestejään selaavalle Alicelle.

”Lähdetkö lounaalle?”

Siw mumisi epäselvän vastauksen.

”Me mennään Shanttyyn”, Alice jatkoi, ”siellä on vegaaniviikko.”

Siinä samassa tuli myös Thorbjörn. Mies vetäisi joustavan mustan nahkatakkinsa ylleen ja pani peililasit silmilleen. Siw jäähmettyi

paikalleen, hän huomasi kaksoisvarjon, sen ääriviivat olivat terävöityneet. Siitä huolimatta Thorbjörn näytti terveeltä kuin pukki, kesän kenttätöissä päivettyneeltä.

”Hei, Siw, onko kiirettä?”

”Miten niin?”

”Sillä vain, kun ne pöytäkirjat ovat vielä saamatta. Minä ja Ursula tarvitsemme ne heti kun ehdit lähettää.”

Siw tuijotti häntä typeryneenä. Hän yritti kätkeä hermostuksensa sanahelinään ja sanoi palaavansa asiaan pian, hän odotti vain erästä puhelua, joka oli saatava ensin pois alta.

Moottoripyörä, hän tajusi. Thorbjörnin uusi japanilainen helvetinkone ja se kauhea ääni, kun se vetäisi kyljelleen Värmdön moottori- tiellä sadankolmenkymppin vauhdissa ja rusentui hetkessä meloniseeksi paukkeen ja papatuksen kaikuessa. Siitä pitäisi varoittaa, sanoa hänelle jotain.

”Pidä huoli itsestäsi”, Siw sopersi.

”Totta kai.”

”Thorbjörn...”

”Asia sovittu”, Thorbjörn sanoi jäykkä hymy huulillaan.

Hän astahti kauemmas ja kääntyi pois päin, taisi luulla, että täti koettaa iskeä.

Siw sulkeutui hämillään naistenvessaan ja loiski viileää vettä jyskyttävälle ohimoilleen.

”Pohjoiseenko tässä on lähtö?” hän kuiskasi.

Sanoja ei tullut, mutta Siw tunsu, miten hiljaisuus voimistui.

”Tornionlaaksoon?”

Kostein käsin Siw kaivoi kännykän esiin ja ryhtyi kirjaamaan sairauspoissaoloilmoitusta sovellukseen. Sitten hän kuitenkin poisti sen ja kirjoitti tilalle *Etäopintoja*. Silloin kukaan ei ehkä häiritsisi häntä.

Osa 1

1920

3

”MILLÄ VOI ANSAITA rahaa?”

”Tervanpoltolla.”

”Miten sitä poltetaan?”

”Se on helvetinmoinen savotta.”

”Mutta miten se tapahtuu?”

”Pitää olla metsää.”

”Entä jos ei ole?”

”Pitää lyöttäytyä yhteen jonkun metsänomistajan kanssa.”

”Ruukin.”

”Kelpaa siihen kenen tahansa metsä. Voi kysyä jotain hakkuu-
aluetta, mistä on kaadettu mäntyjä. Mäntyä sen olla pitää.”

”Eikö koivu käy?”

”Eihän nyt koivusta hitto soikoon mitään tervaa tule, tarvitaan
hakkuuala, mistä on kaadettu mäntyjä mutta kannot ovat maassa.”

”Kannoistako sitä siis tehdään?”

”Valitse männynkanto. Tartu siihen kaksin käsin ja yritä heiluttaa
sitä edes vähän. Liikkuuko se yhtään?”

”Ei.”

”Ota sitten lapiot ja kaiva. Kuori tieltä kaikki sammalet ja turpeet ja
iske lapiota kiviseen maahan niin että kalke kuuluu ja rautaterä kipi-
női. Kaiva, kunnes joka ikistä lihasta kolottaa, ja yritä sitten nytkyttää
kantoa. Onnistuuko?”

”Ei.”

”Ei, se istuu kuin liimattuna. Ota siis kirves ja ryhdy katkomaan
juuria. Siinä saa todella raataa, juurakko on täynnä multaa ja kiviä ja

kirveenterä tylsyy, koko ajan saa teroittaa ja hakata ja teroittaa ja lopultakin ensimmäinen paksu juuri irtoaa. Ja sitten ei muuta kuin seuraavan kimppuun. Ja sitä seuraavan. Ja kun kaikki juuret ovat poikki, ihan joka ikinen, löytyy aina vielä yksi jota ei ole huomannut. Ja vielä yksi. Kanto voi istua käsittämättömän tiukassa, tuntuu että koko maankuori on murrettava että sen saa irti. Ja sitten kun vihdoinkin viimein suoristauduu ja nostaa kannon päänsä päälle, koko maapallo roikkuu siinä kiinni.”

”Mitä sen jälkeen tehdään?”

”Käydään seuraavan kannon kimppuun. Ja taas seuraavan. Kannonkorjuu on loppumaton urakka, pahempi kuin yksikään rangaistus. Se ottaa joka ikisen tunnin mitä sadonkorjuulta ja heinänteolta ja paikka-kuutöiltä jää yli, muuta on turha kuvitella.”

”Mutta joko siitä sitten tulee valmista?”

”Kuule, valmista siitä hommasta ei tule vaikka mitä tekisi. Mutta jossain vaiheessa se on pakko lopettaa, vaikka kantoja jäisi kuinka, ei sitä ikuisuuksiin voi jatkaa. Pitää vain osata luovuttaa, sillä kantoja ei voi voittaa.”

”Mitä sen jälkeen seuraa?”

”Sitten aletaan veistää tynnyreitä.”

”Ai sitä tervaa varten?”

”Sitäpä juuri, ja niitä tarvitaan paljon.”

”Montako?”

”Paljon. Niin monta, että kaikki terva mahtuu. Ja tiiviitä niiden olla pitää, ei pienintäkään rakosta.”

”Itsekö ne on tehtävä?”

”Tietenkin, millä rahalla niitä nyt ostaisi.”

”Entä sitten kun tynnyrit on tehty?”

”Sitten ruvetaan pilkkomaan kantoja.”

”Pilkkomiaan?”

”Ihan pieneksi. Joka jumalan kanto hakataan pilkkeeksi, kunnes se on aivan säpäleinä, siinä saa hakata kaksi kierrosta maapallon ympäri, ja sittenkin on vasta puolimatassa. Ei tee mieli enää vilkaistakaan

kirvestä, kädet kovettuvat karhuntassuiksi, työhanskojakin karkeamiksi, rosoisiksi ja rohtuneiksi, paitsi että niitä ei voi riisua, yötkin täytyy nukkua ne päällä.”

”Eli koko se valtava kantoröykkiö pannaan säpäleiksi?”

”Juuri niin, joka ikinen samperin pirulainen, joka sinua on koko kesän mulkoillut, on pirstottava hengiltä.”

”Ja sittenkö pidetään tauko?”

”Siinä kohtaa vedetään kaksi kertaa henkeä. Ei yhtään enempää, huokaistaan vain ja oikaistaan selkä. Ja sen jälkeen ryhdytään asettelemaan pilkkeitä tervahaudan pohjalle. Eikä niitä viskellä miten sattuu, ne on ladottava äärimmäisen tarkkaan sinne pyöreään hautaan, säteittäisesti, kärjet keskustaan päin, alaviistoon haudan sydäntä kohti. Kerros kerrokselta niitä ladotaan ja hiippaillaan kissan lailla ympyrää sen auringon päällä, rakennetaan miilua kehä kehältä, kunnes joka ikinen tikku on kiilattu paikalleen. Ja sitten ne peitetään turpeella.”

”Ainako turpeella?”

”Tervakset peitetään sammalella ja risuilla ja silpulla ja pimeydellä, ne suljetaan maatuovan metsäkannen alle, joka on lopulta melkein kuin paksu myssy, tai oikeastaan kaksi, kuin kaksi lämmintä talvimyssyä, jotka tilkitään niin tiiviiksi ja kurotaan niin suppuun, että ne ympäröivät kalloa joka puolelta. Ja tämän rakennelman alaosasta ränni sitten työntyy esiin kuin piippu vanhan maatalonemännän suusta.”

”Entä sitten kun hauta on peitetty?”

”Sitten se sytytetään.”

”Palamaanko?”

”Kyllä vain, se tuikataan tuleen.”

”Entä jos se keko palaa poroksi?”

”Niin ei saa pyhimmän nimessä käydä.”

”Kuulemma viime vuonna Aareavaarassa –”

”Hiljaa!”

”Siellä tervahauta roihahti kuin talo, liekit ylsivät puunlatvojen yläpuolelle ja näkyivät puoleen Suomea.”

”Niin ei saa ikimaailmassa tapahtua.”

”Entä jos kumminkin?”

”Sitten... sitten on turkasen monta käyttämätöntä tynnyriä jotka pitäisi myydä...”

”Täytyy toivoa, että niin ei käy.”

”Minähän sanoin ettei käy. Pitää olla äärettömän varovainen ja sytyttää vähän kerrallaan, miilua lämmitetään hiljakseen kuin leivinuunia. Ja katsojia on paljon. Koko perhe ja suku, koko kylänväki tulee paikalle, koska kaikki haluavat tuntea lämmön kasvoillaan.”

”Ja sitten alkaa tapahtua. Siitä se vihdoinkin lähtee.”

”Niin lähtee. Joko näet sen kiiltävän tipan, joka putkesta herahtaa?”

”Nyt tervaa alkaa tulla!”

EINO VANHAKOSKI OLI jäänyt elämässään tyhjän päälle, ja syypää siihen oli hänen kirottu veljensä. Jos elämä olisi ollut reilua, Wilhelm olisi jo aikapäiviä sitten saanut tuta Jumalan vihan joko sairautena tai omaisuuden menetyksenä. Mutta mitään sellaista ei ollut Einon korviin kantautunut. Kaikkien heidän lapsuuskodissaan vierailleiden mukaan Wilhelm oli terve kuin pukki ja hyvissä voimissa, oli raivannut lisää laidunmaata ja omisti useita lemmiä ja hevosen ja sivutyönään hoiti tieyhtymän kirjanpitoa. Veljekset olivat tavanneet toisensa viimeksi äitinsä hautajaisissa, mutta surun hetkelläkään Eino ei viitsinyt ojentaa kättään. Se tekopyhä sika oli hankkinut itselleen uuden mustan puvun, ja vatsanseutu kieli oikein pulskasta voinnista. Einon teki mieli piestä mokoma henkiahieveriin, mutta pelkuriveli piti poikansa lähellään kuin mitkään sänkitukkaiset aliupseerinkorstot.

Eino oli yrittänyt unohtaa Wilhelmin nimen siitä saakka kun lähti maailmalle, mutta se oli iskostunut hänen päähänsä kuin naulalla lyötynä. Toisinaan hän unelmoi, että Wilhelm rupeaisi yskimään verta tai tämän lehmät saisivat rokkotaudin ja joutuisivat teuraaksi. Monen pitkän nälkäpäivän päätteeksi Eino oli maannut näissä ajatuksissa levitetävällä sohvallaan, jokainen lihas kohtuuttomasta raadannasta hellänä. Nuorempana Eino oli suunnitellut, että jonkin syysillan pimettyä hän hiippailisi lapsuuskotinsa nurkille ja tuikkaisi hirret tuleen. Menisi metsään piiloon seurailemaan sivusta, kun talonväki yritti pelastaa kiljuvia elikoitaan navetasta. Mutta hän veikkasi, ettei se auttaisi mitään. Wilhelm saisi arvatenkin vakuutuskorvauksia ja rakentaisi vain suuremman talon. Sellainen Wilhelm oli. Kaiken mitä hänelle tapahtui,

ikävyödetkin, hän onnistui kääntämään voitokseen. Se on joidenkin ihmisten osa. He pysyvät pinnalla koko ikänsä, siinä missä toiset uppoavat aina vain syvemmälle mutaan.

Vain kerran oli aurinko valanut hunajaansa mierontielle, nimitäin silloin, kun Eino tapasi Saaran. Oli vaikea edes käsittää, miten siinä olikin käynyt niin. Wilhelm oli näet haikaillut samaa kaunotarta, jopa rakkauden hän oli halunnut Einolta viedä. Ja läheltä piti, ettei siinä myös onnistunut. Kumpikin oli iskenyt silmänsä vaaleaan, palmikkopäiseen tyttöön, joka veisasi ihmeen kauniisti aina kirkossa. Tytöllä oli totiset, hailakansiniset silmät ja pyöreä nykeröleuka, josta vuosien myötä kasvoi leveä ja topakka. Hän istui aina yrmeiden vanhempiensa välissä kuin sisaruskatraan kruununjalokivi. Kerran Wilhelm lähestyi tyttöä kertoakseen vakavia mietteitään juuri kuullusta saarnasta. Saara seisoi pikkuvanhan nuorukaisen edessä ja kuunteli vaiti hermostunutta puheenpulputusta, jolla Wilhelm koetti tehdä häneen vaikutuksen – matkimalla saarnaajien kuvakieltä. Eino seurasi isoveljen mahtipontista puhetulvaa jännityksen vallassa. Ja Saaran kyllästyttyä Eino päätti astua esiin. Silmänräpäyksessä hän sai tytön nauramaan. Niin myös tytön jäyhänpuoleiset vanhemmat. Köyhyyttään Eino ei voinut salata, mutta sydän hänellä oli lämmin, toisin kuin Wilhelmillä. Ja ensi kertaa elämässään Eino onnistui päihittämään isoveljensä, viemään häneltä jotakin kallisarvoista.

Pienenä heillä oli ollut isovelji nimeltä Magnus. Mutta Magnus oli sairastunut kaksitoistavuotiaana aivokuumeeseen ja menehtynyt horkkaan jo kolmantena päivänä. Esikoisena Magnus olisi perinyt tilan vanhemmiltaan, minkä Einokin olisi hyväksynyt, mutta Magnuksen kuoltua Wilhelm alkoi keneltäkään kyselemättä ja asiasta keskustelematta pitää itseään ainoana perijänä. Jo poikavuosinaan Wilhelm ryhtyi esittämään isälle huomioitaan tilanhoidosta, laidunnuksesta, kylvöstä ja korjuusta, kun taas Eino lähetettiin metsään aseinaan pelkkä koivunvitsa sääskiparvia vastaan ja pieni taskuveitsi, jolla puolustautua lehmien kimppuun hyökkäviltä karhuilta.

Lapsuus meni jalat ruvella, hänellä oli tapana sanoa. Ja samaan aikaan Wilhelm esiintyi kokeneena hevosmiehenä ja pääsi isän kanssa kyn-tämään peltoja.

Sille, jolla on, annetaan lisää. Ja ilman jääneeltä viedään viimeisetkin rippeet. Sen oli jo varhain elämä Einolle opettanut. Niinpä kun isä ja äiti alkoivat sairastella, he luovuttivat tilan Wilhelmin haltuun sillä ehdolla, että saivat jäädä syytingille asumaan. Einon ja heidän sisartensa mielipidettä ei kysely. Ei puhettakaan sisarusten osuuk-sien lunastamisesta, jotta hekin voisivat hankkia oman kodin. Pesän-selvittäjä kirjasi tilan arvon mitättömän pieneksi ja jakoi vain pienet neularahat sivuutetuille sisaruksille. Jalat ruvella ja reppu täynnä tyh-jää oli lähdettävä maantietä kulkemaan. Taakse jäi kotikylä tuttuine kalapaikkoineen ja kiipeilypuineen. Vanhempien poismenon jälkeen Eino ei ollut välittänyt edes vierailta lapsuuskodissaan. Se teki liian pahaa. Hän ei halunnut palata sinne niin kauan kuin Wilhelm asui siellä, hän ei jaksanut nähdä kaikkea sitä, minkä veli oli häneltä ryö-vännyt.

Jolla oli lehmä, sai pian vasikan. Jolla oli hevonen, sai kaksinker-taisen palkan metsäyhtiöltä. Ja jolla oli maatila, sai kauniin naisen vai-mokseen. Siinä asiassa Eino oli kerrankin vetänyt pidemmän korren, ja pian Saara odotti heidän ensimmäistä lastaan.

Mutta tie on kivinen sille, jolla ei ole yhtään mitään. Olisi pitä-nyt olla jo ennestään rahaa, jotta sitä olisi annettu lainaksi pankista, sen sai nuori kihlapari kokea. Monta kertaa olivat Eino ja Saara havi-telleet jotakin pientilaa, mutta käsirahasta oli jäänyt uupumaan ja muut olivat ehtineet ensin. Niinpä heidän oli pakko ruveta torppa-reiksi. Ruukin hyryläisiksi maanvuokraa ja taksvärkkiä vastaan. Hei-dän lapsistaan tuli torpparinpentuja. Lapset eivät perisi mitään, he jäisivät puille paljaille aikuisiksi vartuttuaan. Einon tapaan he vain elää kituuttaisivat, samoin heidän jälkeläisensä ja näiden jälkeläiset. Niin oli maailma rakennettu, ja minkäpä Eino sille mahtoi? Lapsuus jalat ruvella, ja sitten elämä risaisissa kengissä. Sen tulitikun liekin, jonka hän olisi halunnut työntää Wilhelmin navetannurkalle, hän

olisi mieluusti nähnyt leviävän myös kasarmeille ja tullikamareihin ja pehtorintaloihin, niin että kaikki ne ylhäiset herrat ja käskijät, jotka olivat koko elämän häntä piinanneet ja pompotelleet, pötkisivät pakoon kuin jänöjussit.

Vaan taivaassa köyhät palkittaisiin. Niin Wilhelm aina saarnasi heidän seuroissaan. Maallisen taipaleen jälkeen koittaisi autuus, jossa todellisia voittajia olisivat kurjat poloiset. Mitä merkitsivät maisen elämän lyhykäiset kärsimykset, kun Isän oikealla puolella vartoi ikui-nen onni? Moni tuntui jopa uskovan, että viime kädessä tilit todella tasoittuisivat. Taivasten valtakunnassa köyhät ja rikkaat kulkisivat yhtä valkoisissa. Ja sikäli kuin Eino ymmärsi, siellä puolella ei kenenkään tarvinnut syödä enää mitään, sillä mitä siitäkin nyt tulisi, jos niihin kultaisiin saleihin paskottaisiin? Taivaassa ei siis kukaan nähnyt näl-kää. Kaiket päivät pelkkää harpunsoittoa ja enkeleitä.

Toisinaan elämän vastoinkäymisissä Eino kokeili ristiä kätensä ja lausua rukoukseksi koulussa oppimiaan virrensäkeitä. Vastausta ei ollut toistaiseksi tullut. Ehkä heitä poloisia oli yksinkertaisesti liikaa täällä Pohjolan perukoilla. Köyhälistön rukoukset sekoittuivat yhdeksi loputtomaksi hyttysparven ininäksi, eihän Jumala siitä erottanut, mikä oli kenenkin toive.

Elämä oli vaikeaa, ajatteli Eino. Vaikea oli elää ilman toivoa. Mitään parannusta ei ollut nähtävissä. Aina sama nälkä, aina samat taudit, lap-set alkoivat yskiä ja kuolivat. Sellainen yhteiskunta ei ollut ihmiselle hyvä. Se pitäisi repiä alas ja rakentaa uudelleen perustuksista lähtien, niin kuin tehtiin kelvottomalle talolle.

Moiset ajatukset naurattivat häntä. Maailman uudistaminen. Hän muisti erään kerran, jolloin Wilhelm oli vienyt hänet metsään. He oli-vat aika pieniä vielä, ja veljen kasvoille tuli yhtäkkiä ovela ilme ja hän huudahti:

”Tiedätkö, Eino, että metsää voi syödä.”

”Eikä.”

”Kyllä voi, ihan taatusti.”

”Miten muka?”

”Minä rukoilin Jumalaa. Pyysin meille ruokaa. Ja silloin Jumala teki niin, että puita voi nyt syödä.”

Eino katsahti ympärilleen. Männyt, koivut ja kuuset kurkottivat taivasiin, metsä levittäytyi valtavana joka suuntaan. Jos metsää pystyisi syömään, sillä ruokkisi kaikki maailman nälkäiset.

”Maistuuko se hyvältä?” hän kysyi ihmeissään.

”Tarkoitatko puuta? Maistamalla se selviää.”

Wilhelm katkaisi kuusenoksen ja pisti sen suuhunsa. Hän pureskeli silmät puoliummessa, neulaset vähän narskuivat.

”Mmm, oi miten hyvää, maistuu ihan pullalta. Uunituoreelta pullalta, taidan ottaa vähän lisää.”

”Minä myös, minä myös!”

Eino taittoi koivunoksen ja alkoi nakertaa. Se oli kova ja kitkerän makuinen.

”Ohhoh”, hän sanoi epäileväisesti.

”Ajattele, nyt voimme sanoa isälle ja äidille, että täältä voi hakea sylin täydeltä ruokaa.”

Eino arveli, että kuusenhavu saattaisi olla parempaa, ja vaihtoi sellaiseen. Urheasti hän yritti jäystä sitä.

”Ei onnistu.”

Wilhelm tuijotti häntä.

”Älä, Eino!” veli parahti. ”Nyt se meni pois. Sillä hetkellä kun sinä sanoit, ettei onnistu.”

”Tämä ei maistu pullalta.”

”Ei tietenkään, enää.”

Wilhelm kumartui liki häntä ja syljeskeli suustaan vihreitä klimppejä.

”Se hävisi.”

Einoa alkoi itkettää.

”Minä en ehtinyt syödä.”

”Miksi menit tokaisemaan niin?”

”En tiedä.”

”Et olisi saanut sanoa niin, ja nyt kaikki on mennyttä.”